

ارائه الگوی اوقات فراغت جوانان مطالعه موردی (شهرک‌های سازمانی وزارت دفاع)

ناصر داودی

دانشجوی دکتری مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران، ایران (نویسنده مسئول)

Nasdavodi@gmail.com

علیرضا ابراهیم‌پور

استادیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران جنوب، تهران، ایران.

عباسعلی قیومی

دانشیار گروه مدیریت و برنامه‌ریزی فرهنگی، دانشکده مدیریت دانشگاه آزاد اسلامی، واحد تهران شمال، تهران، ایران.

چکیده

مقدمه و هدف پژوهش: اوقات فراغت امروزه به عنوان یکی از عوامل مهم در مباحث اجتماعی مطرح می‌باشد بگونه‌ای که توجه به این حوزه توسط اندیشمندان حوزه‌های اجتماعی و مدیریتی نقش مهمی داشته است. هدف اصلی این تحقیق ارائه مدلی جامع از اوقات فراغت جوانان شهرک‌های سازمانی وزارت دفاع است.

روش پژوهش: روش این تحقیق را می‌توان در گروه تحقیقات توصیفی، پیمایشی و کاربردی دانست. به همین منظور جامعه آماری این تحقیق را خبرگان فعال در حوزه اوقات فراغت تشکیل می‌دهند که تعداد آنها در این تحقیق براساس روش سرشماری ۱۶ نفر تعیین شده است. در بخش تعیین مؤلفه‌ها و شاخص‌ها از روش دلفی فازی و با استفاده از پرسشنامه مخصوص این روش به شناسایی مؤلفه‌ها پرداخته شده است.

یافته‌ها: در نهایت، براساس نظر خبرگان ۶۵ مؤلفه شناسایی گردید که در قالب ۱۶ شاخص اصلی دسته‌بندی شد و نیز مدل اوقات فراغت در قالب شاخص‌های اصلی و زیر مؤلفه‌ها ارائه گردیده است.

نتیجه‌گیری: براساس نتایج تحقیق شاخص‌های متعددی در بخش اوقات فراغت شناسایی شده است که این شاخص‌ها به صورت تجمعی و جامع ارائه شده است. این شاخص‌ها در نهایت می‌تواند اجزای مهم یک سیستم اوقات فراغت در بخش‌های مختلف را پیاده سازی نماید.

کلید واژه‌ها: اوقات فراغت، شهرک‌های سازمانی وزارت دفاع، برنامه‌های فرهنگی جوانان.

مقدمه

روزمره که اغلب عامل خستگی است، به کار می‌رود و تعریف و تبیین آن به ایجاد شاخه‌های جدید از علوم اجتماعی با عنوان «جامعه‌شناسی اوقات فراغت» و «انسان‌شناسی اوقات فراغت» انجامیده است و تمامی این شاخه‌ها و گستردگی‌ها که روزبه‌روز بر آن افزوده می‌شود، دلالت بر مهم بودن این مفهوم در دنیای امروزه است.

در بسیاری از کشورهای دنیا برنامه‌ریزی اوقات فراغت از جمله برنامه‌های اولویت‌دار محسوب می‌شود و مختص فصلی خاص نیست، اما در ایران مسئولان مدت کوتاهی مانده به فصل تابستان به فکر اوقات فراغت جوانان و نوجوانان و برنامه‌ریزی برای آنان می‌افتند. این درحالی است که اوقات فراغت زمانی رنگ واقعیت به خود می‌گیرد که فرد به دلخواه خود فعالیت کند، نه به دلخواه دیگران و برای دیگران. اگر این امر محقق نشود ارائه آمار و ارقام نوعی خیال‌پردازی و خوش‌خیالی یا به عبارت دیگر، آب در هاون کوفتن است. براساس مطالبات انجام‌گرفته، ۷۱ درصد جوانان معتقدند اوقات فراغت آنها به بطالت می‌گذرد، ۸۰ درصد برنامه‌های دولت را در امر اوقات فراغت مطلوب نمی‌دانند و ۸۹ درصد از بی‌عدالتی در توزیع عادلانه امکانات عمومی برای گذران اوقات فراغت شکوه می‌کنند. از طرفی جوان بودن جمعیت کشور و توسعه آن موجب می‌شود اهمیت برنامه‌های مربوط به اوقات فراغت، اهمیتی ویژه داشته باشد. این در حالی است که نگاه به آمارهای موجود نشان از وضعیت رو به افول و با فاصله زیاد از سایر کشورهای پیشرفته و در حال توسعه در این بخش دارد. اما این روند در سال‌های دولت یازدهم به کنترل درآمد، قیمت تفریح در سبد خانوار ارزان‌تر از تمام سال‌های دولت نهم و دهم شد و تنها ۲،۳ درصد از درآمد خانوار را به خود اختصاص داد. در همین زمینه، همه تحقیقات انجام‌گرفته به بررسی جنبه‌ها و عوامل مختلف این موضوع پرداخته‌اند. در این میان، در شهرک‌های سازمانی وزارت دفاع که اغلب دارای

فراغت مجموعه‌ای از اشتغالاتی است که فرد کاملاً به رضایت خود یا برای استراحت، یا برای تفریح، یا به منظور توسعه یا آموزش غیرانتفاعی یا مشارکت اجتماعی داوطلبانه، بعد از آزاد شدن از الزامات شغلی، خانوادگی و اجتماعی به آن می‌پردازد. هر چه به تمدن کنونی یا تمدن صنعتی نزدیکتر شده ایم، مقوله‌ی اوقات فراغت به عنوان یک نیاز خاص جوامع بشری نمایان‌تر شده است (وود، ۲۰۱۸). تا حدی که بعضی این حوزه را با عنوان تمدن فراغت نام نهاده‌اند. «تمدن فراغت» اوقات فراغت و نحوه‌ی گذران آن، از مباحث تازه‌ای است که پس از انقلاب صنعتی و رشد صنایع و فناوری، توجه جامعه‌شناسان را برانگیخته و به موضوعی مهم در حوزه‌ی جامعه‌شناسی بدل شده است. مفهوم زمان فراغت در برابر درگیری‌ها و کار روزمره که اغلب عامل خستگی است، به کار می‌رود و تعریف و تبیین آن به ایجاد شاخه‌های جدیدی از علوم اجتماعی با عنوان «جامعه‌شناسی اوقات فراغت» و «انسان‌شناسی اوقات فراغت» انجامیده است و تمامی این شاخه‌ها و گستردگی‌ها که روز به روز بر آن افزوده می‌شود، دلالت بر مهم بودن این مفهوم در دنیای امروزه می‌باشد.

بیان مسئله پژوهش

فراغت مجموعه‌ای از اشتغالاتی است که فرد کاملاً به رضایت خود یا برای استراحت، تفریح، به منظور توسعه یا آموزش غیرانتفاعی یا مشارکت اجتماعی داوطلبانه، بعد از آزاد شدن از الزامات شغلی، خانوادگی و اجتماعی به آن می‌پردازد. هر چه به تمدن کنونی یا تمدن صنعتی نزدیکتر شده ایم، مقوله‌ی اوقات فراغت به عنوان یک نیاز خاص جوامع بشری نمایان‌تر شده است؛ تا حدی که بعضی این حوزه را با عنوان تمدن فراغت نام نهاده‌اند. «تمدن فراغت» اوقات فراغت و نحوه‌ی گذران آن، از مباحث تازه‌ای است که پس از انقلاب صنعتی و رشد صنایع و فناوری، توجه جامعه‌شناسان را برانگیخته و به موضوعی مهم در حوزه جامعه‌شناسی بدل شده است. مفهوم زمان فراغت در برابر درگیری‌ها و کار

قدمتی طولانی در ساخت هستند، معمولاً فضایی مناسب برای اوقات فراغت جوانان در نظر گرفته نشده است. این امر چالشی مهم را در این زمینه ایجاد نموده است که لزوم ارائه یک مدل فرایندی برای اوقات فراغت را فراهم نموده است.

اهمیت موضوع:

اوقات فراغت در جامعه امروز از قدرت و نیرویی شگرف برخوردار است به طوری که با تحت تأثیر قرار دادن زندگی، چنان با تار و پود فرهنگ انسانی در هم تنیده شده است که نه تنها زندگی فردی بلکه همه نهادهای اجتماعی بشر را نیز از آثار و نتایج خود متأثر ساخته است (هاشمیان، ۱۳۸۵)، علاوه بر آن در کنار دیگر نهادهای اجتماعی، خود نیز به نهادی اجتماعی بدل شده است. در تأیید همین اهمیت و نقش اوقات فراغت است که ادینگتون و همکارانش می‌گویند: فراغت یکی از موهبت‌های بزرگ زندگی است، موهبتی که بر کیفیت زندگی فرد اثر می‌گذارد. یافتن رضایت در تجربه‌های فراغتی، باعث افزایش سعادت و سلامت فرد و ارتقای احساس ارزشمند بودن در وی می‌شود. برای کل جامعه نیز فراغت وسیله‌ای ایده‌آل است و انتقال ارزش‌های تاریخی، اجتماعی و فرهنگی را که باعث تثبیت هنجارها، جهت‌گیری‌های اجتماعی و رسوم مطلوب می‌گردد، ممکن می‌سازد. با این حال، با گذشت زمان و تبدیل شدن اوقات فراغت به بخشی جدایی‌ناپذیر و مهم در زندگی امروزی، اهمیت برخورداری از دانشی فراگیر برای استفاده عقلایی از اوقات فراغت، هر روز بیش از پیش خودنمایی می‌کند (بولز، ۲۰۰۳). برای نیل به این اهداف لازم است با نگاهی دقیق به سیر تحول اوقات فراغت در گذر زمان و درک تفاوت‌های موجود در ساختار اوقات فراغت در عصر حاضر و دوران گذشته، کارکردهای اوقات فراغت در بهبود اجتماع و نقش آموزش اوقات فراغت در پیشرفت و گسترش استفاده مناسب و مطلوب از اوقات فراغت در جامعه، بررسی و

سنجیده شود. در این میان توجه به دو واقعیت زیر، ماهیت اوقات فراغت را بیش از پیش، مبرهن و متقن می‌سازد. ابتدا این که طبق آمار رسمی حدود هفتاد درصد جمعیت کشورمان زیر سن سی سال جوانی قرار دارند، یعنی حدود چهل و دو میلیون نفر از جمعیت کشور، در محدوده سنی نوجوانی و جوانی هستند. و دیگر این که، جوانان ما در مقایسه با بیشتر کشورها، از طولانی‌ترین تعطیلات برخوردارند. شهر تهران یکی از کلان شهرهای جهان می‌باشد که همواره با چالش‌های مختلفی در زمینه زندگی شهر نشینی مواجه بوده است. افزایش زندگی ماشینی در کنار تنوع جمعیتی به خصوص در بخش جوانان لزوم اجرایی نمودن برنامه‌های کاربردی برای غنی‌سازی اوقات فراغت شهروندان را افزایش داده است. در این میان برای حفظ سلامت عمومی شهروندان نیاز به برنامه‌ریزی‌های عملیاتی و بلند مدت در بخش ورزش به خصوص ورزش همگانی بیش از پیش خود را نمایان ساخته است. انتخاب مدلی مناسب برای دستیابی به اهداف در بخش اوقات فراغت می‌تواند در زمینه شناسایی نیازها و امکانات مناسب در جهت پیاده سازی برنامه‌های اوقات فراغت مفید واقع شود. این موضوع از بعد تئوریک نیز می‌تواند مطرح باشد چراکه اجرای چنین تحقیقاتی در نهایت می‌تواند منجر به ارائه مدل‌ها و شاخص‌هایی گردد که مورد استفاده سایر محققین در این حوزه قرار گیرد. دلیل این امر هم بر تنوع فرهنگی بالا در کشور می‌باشد که لزوم ارائه مدل‌های تخصصی برای اوقات فراغت را در بخش‌های مختلف خاطر نشان می‌نماید. از سویی باید بیان نمود که در صورت عدم اجرای این تحقیق نیز انتظار می‌رود تا عدم توجه زیرساختی به منابع اوقات فراغتی از حوزه‌های مختلف همچنان ادامه یابد و همچنین با توجه به نبود یک مدل جامع در نهایت به هدر رفت منابع سازمان بدون دستیابی به اثربخشی مناسب منجر شود.

پیشینه پژوهش

ادبیات نظری

اوقات فراغت همواره به عنوان یکی از مهم‌ترین چالش‌ها در حوزه‌های اجتماعی و فرهنگی مطرح بوده است. به خصوص حساسیت این موضوع در ارتباط با جوانان بیشتر مشاهده می‌شود. اوقات فراغت در جامعه امروز از قدرت و نیرویی شگرف برخوردار است؛ به طوری که با تحت تأثیر قرار دادن زندگی، چنان با تاروپود فرهنگ انسانی در هم تنیده شده که نه تنها زندگی فردی، بلکه همه نهادهای اجتماعی بشر را نیز از آثار و نتایج خود متأثر ساخته است (هاشمیان، ۱۳۸۵). علاوه بر آن در کنار دیگر نهادهای اجتماعی، خود نیز به نهادی اجتماعی بدل شده است. درکل، فراغت معادل اصطلاح لاتین Leisure و به معنای مجاز بودن است. گروه بین‌المللی جامعه‌شناسی فراغت را چنین تعریف کرده است: فراغت عبارت است از مجموعه‌ای از فعالیت‌ها که فرد با رضایت خاطر برای استراحت و تفریح یا به منظور توسعه آگاهی‌ها و فراگیری غیرانتفاعی یا مشارکت اجتماعی داوطلبانه بعد از رهایی از الزامات شخصی، خانوادگی و اجتماعی به آن می‌پردازد (آلن، به نقل از ساروخانی، ۱۳۷۰). در این میان، در پخصوص عوامل مؤثر بر اوقات فراغت نیز تحقیقات مختلف صورت گرفته است. تورکیدسن^۳ (۲۰۰۵) فهرستی را برمی‌شمارد که در آن به بیش از ۶۶ عامل مؤثر گزینش اوقات فراغت اشاره شده است. بسیاری از عوامل مجزا از یکدیگر و درعین حال مرکب و اغلب مرتبط به یکدیگر وجود دارند که بر نحوه و نوع انتخاب مردم درباره شرکت در فعالیت‌های اوقات فراغت تأثیر می‌گذارند.

این عوامل به سه گروه عمده تقسیم می‌شوند:

الف- عوامل شخصی و خانوادگی شامل، سن، وضعیت شخصی در چرخه زندگی خانوادگی، جنس و سطح تحصیلات.

ب- شرایط موقعیتی و اجتماعی از لحاظ درآمد،

اشتغال، رده اجتماعی.

پ- عوامل مرتبط با فرصت‌ها از بابت استنباط

شخص از اوقات فراغت، دسترسی و سیاست‌های تدارک و مدیریت اوقات فراغت. برای نخستین بار مسئله فراغت تحت عنوان جامعه‌شناسی فراغت را موردتوجه قرار دادند و در میان دیدگاه‌های مختلف در اوایل ۱۹۷۰ که مصادف با دوره رشد و توسعه اقتصادی بود، تحقیقات صورت گرفته به روی گذران اوقات فراغت بیش از آنکه به گذشته توجه داشته باشد، به برنامه‌ریزی برای آینده توجه داشت (میرواسع، ۱۳۹۰).

در این میان، اوقات فراغت از جنبه‌های فرهنگی، اجتماعی و اقتصادی نیز مطرح شده است. فراغت پدیده‌ای است فرهنگی- اجتماعی که از هنگام پیدایش جامعه و فرهنگ اجتماعی به شکل‌های مختلف در زندگی اجتماعی و فردی افراد جامعه مطرح شده است، اما تحولات اجتماعی سبب شده که در دهه‌های اخیر و به‌خصوص از سال ۱۹۷۰ به بعد، مسئله گذران اوقات فراغت هدف‌دار و مؤثر، به عنوان موضوعی مهم و اساسی دغدغه ذهنی دانش جامعه‌شناسی باشد (سلطان حسینی و نادریان، ۱۳۸۲). فراغت می‌تواند نقشی نیرومند و درعین حال دوگانه در تحول سطح فرهنگی جامعه داشته باشد؛ به این معنا که می‌تواند در ارتباط با نیازهای فکری و عملی انسان سازگاری یا ناسازگاری اجتماعی و پیشرفت یا واپس ماندگی فرهنگی باشد (آبکار، ۱۳۸۹). واقعیت این است که گذراندن اوقات فراغت همانند بسیاری از جنبه‌ها و مظاهر دیگر زندگی اجتماعی از طریق تقسیمات طبقاتی، جنسیتی، نژادی و قومی تجربه می‌شود. این امر در جوامع سرمایه‌داری که صنعت گذراندن اوقات فراغت، تجاری شده است، بستگی به این دارد که فرد چقدر درآمد دارد، دارای چه پایگاه اجتماعی است (آیا از سوی سایر اعضای باشگاه قابل پذیرش است) و آیا قیودی اجتماعی برای ممانعت از او برای پرداختن به چنین فعالیت‌هایی وجود دارد یا نه؟ همان‌گونه که می‌دانید برخی از ارزش‌ها اساساً

نعمت‌های صحت و فراغت را بدانند (نهج الفصاحه، ۱۳۸۵).

پیامبر اسلام(ص) در حدیثی می‌فرماید: إغْتَنِمْ خَمْسًا قَبْلَ خَمْسٍ. پنج چیز را پیش از پنج چیز غنیمت شمار:

حَيَاتِكَ قَبْلَ مَوْتِكَ زندگی‌ات را پیش از مرگت
صِحَّتِكَ قَبْلَ سَقَمِكَ تندرستی‌ات را قبل از بیماری‌ات
فَرَاغِكَ قَبْلَ شُغْلِكَ اوقات فراغت را پیش از اشتغال
شَبَابِكَ قَبْلَ هَرَمِكَ جوانی‌ات را پیش از پیری‌ات
غِنَاكَ قَبْلَ فَقْرِكَ بی‌نیازی‌ات را پیش از درویشی‌ات
و در جای دیگر می‌فرماید: بدیهی است اوقات فراغت همیشه فارغ و خالی نمی‌ماند. پس باید آن را با کارهای خیر پر نمود و هر کس نفس و دل خویش را به حق مشغول نکند، نفس و دلش او را به باطل مشغول می‌دارد (نهج الفصاحه، ۱۳۸۵).

پیامبر گرامی اسلام در حدیث دیگری می‌فرماید: در روز رستاخیز، هرگز گام‌های بنده خدا از میدان محاسبه تکان نمی‌خورد تا اینکه از او درباره چهار خصلت سؤال کنند: اول، عمر و اوقات زندگی خود را در چه چیز فنا کرده. دوم، از جوانی‌اش که در چه راهی آن را به پیری رسانیده. سوم از مالش که آن را کجا و در چه راهی به دست آورده و در چه راهی و چگونه آن را خرج کرده است. چهارم از علم و دانشش که با آن چه کاری کرده است (نهج الفصاحه، ۱۳۸۵).

پیامبر گرامی اسلام در حدیث شریف دیگری می‌فرماید: خَلَّتَانِ كَثِيرٌ مِنَ النَّاسِ فِيهِمَا مَفْتُونٌ: الصَّحَّةُ وَالْفَرَاغُ.

دو خصلت است که بیشتر مردم نسبت به آن دو دلباخته هستند (همه مردم دوستدار آن هستند) سلامتی و فراغت (یعنی ذهن انسان از پریشانی خالی باشد) (نهج الفصاحه، ۱۳۸۵).

آیین اسلام مکتبی است جامع که در تمام شئون زندگی بشر برنامه‌هایی را به مقتضی نیازهای فطری و

تجاری هستند (موزینداتسی، ۲۰۱۶)؛ بنابراین، می‌توان عوامل اقتصادی را نیز در این میان مؤثر دانست. یکی دیگر از موارد مؤثر در اوقات فراغت توجه به حقوق شهروندان است که به صورت مستمر بر حوزه‌های مرتبط با مسائل اوقات فراغت با توجه به جنبه اجتماعی آن مؤثر است (خلیل‌پور، ۱۳۹۵). از سوی دیگر محققان به مباحث مدیریتی به عنوان حلقه وصل عوامل مؤثر بر اوقات فراغت نگاه می‌کنند؛ به طوری که مدیریت و هماهنگی بین امور را به عنوان یکی از دغدغه‌های اصلی مدیران در پیاده‌سازی برنامه‌های اوقات فراغت مطرح می‌دانند (موزینداتسی، ۲۰۱۶).

در خصوص اوقات فراغت در مبانی دینی نیز موارد مختلف مطرح شده است که در ادامه به برخی از این موارد پرداخته می‌شود:

«إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا، فَإِذَا فَرَغْتَ فَانصَبْ، وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ»

همانا با هر سختی گشایشی است، پس هرگاه فراغت یافتی، بکوش و به سوی پروردگار خویش بگرای (قرآن کریم، آیه ۷ و ۸ از سوره مبارکه الشرح).

از بررسی تاریخ اسلام چنین می‌توان نتیجه‌گیری کرد که بزرگان صدر اسلام به نیروی خلاق و کارایی نسل جوان و ارزش آن، همچنین نقش فعالانه جوانان در امور مملکتی توجه داشته و برای آن اهمیت خاص قائل بوده‌اند؛ به طوری که پیامبر گرامی اسلام در جهت رشد استعدادها و پرورش جسم و روح جوانان همیشه آنان را تشویق می‌نمودند و درباره بخشی از فعالیت‌های فراغتی و چگونگی گذران این ایام با تأکید بر یادگیری ورزش‌ها و بازی‌ها راهنمایی فرمودند.

«الهُوُّ الْعَبْوَانِي أَكْرَهُ يَرَى فِي دِينِكُمْ غَلْطُهُ». تفریح کنید، بازی کنید؛ زیرا دوست ندارم در دین شما خشونتی دیده شود. همچنین، آن حضرت می‌فرماید: بهترین سرگرمی مؤمن شناسست و به فرزندان خود نیز شنا و تیراندازی بیاموزید و به آنان هشدار دهید که قدر

است: مؤمن باید شبانه‌روز خود را سه قسمت کند: قسمتی برای راز و نیاز با پروردگار، قسمتی برای امرارمعاش و تأمین زندگی و بخشی را برای لذت و خوشی آنچه حلال و نیکو است، آزاد گذارد (نهج البلاغه، ۱۳۸۵).

ساعت تفریح یکی از بهترین فرصت‌های سودبخش در جهت رشد بشر است. هنگام تفریح و سرگرمی، محیط زندگی، رنگ ذوق و ابتکار به خود می‌گیرد، لطف و صفای مخصوص پیدا می‌کند، روح سبک بال و پرنشاط می‌شود، عواطف و احساسات شکوفا می‌گردند و آدمی در خود احساس آزادگی و حریت می‌نماید (فلسفی، ۱۳۴۴).

ادبیات تجربی

در ادامه این بخش، به برخی از تحقیقات پیشین صورت گرفته در ارتباط با موضوع این تحقیق در قالب جدول شماره ۱ می‌پردازیم:

جدول شماره ۱ پیشینه تحقیق

مؤلف و تاریخ	موضوع یا هدف	نتایج
خلیل پور (۱۳۹۵)	تعیین عوامل بازدارنده مشارکت فعالیت بدنی در اوقات فراغت فراغت دانشجویان دانشکده فنی دختران ولیعصر منطبق بر مدل هرمی کرافورد است. به این صورت که عوامل بازدارنده ساختاری مهم‌ترین دسته از عوامل اثرگذار بر مشارکت افراد در ورزش است و سپس عوامل بازدارنده بین فردی و فردی به ترتیب در اولویت‌های دوم و سوم قرار داشتند.	نتایج حاصل از تحقیق نشان داد عوامل بازدارنده مشارکت فعالیت بدنی در اوقات فراغت دانشجویان دانشکده فنی دختران ولیعصر منطبق بر مدل هرمی کرافورد است. به این صورت که عوامل بازدارنده ساختاری مهم‌ترین دسته از عوامل اثرگذار بر مشارکت افراد در ورزش است و سپس عوامل بازدارنده بین فردی و فردی به ترتیب در اولویت‌های دوم و سوم قرار داشتند.
محمدصادق (۱۳۹۵)	عنوان ساختار عاملی و تدوین مدلی برای تبیین اوقات فراغت بر پایه "مدل کار انسان" در بیماران مولتیپل اسکروزیس	در این پژوهش تلاش شده است تا افزون بر شناسایی مفهوم و ساختار عاملی اوقات فراغت در این بیماران، برپایه مدل کار آدمی که یکی از معتبرترین نظریه‌های کاردرمانی است؛ مدلی برای شناسایی و مکانیزم عوامل مؤثر بر کاهش یا افزایش آن توسعه داد.
اصغر نژاد و همکاران (۱۳۹۵)	بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر نحوه گذران اوقات فراغت نوجوانان شهر دهدشت	یافته‌های تحلیل مسیر نیز نشان می‌دهد متغیرهای موردبررسی به‌طور مستقیم و غیرمستقیم بر نحوه گذران اوقات فراغت نوجوانان مؤثر بوده‌اند.
فلاحی (۱۳۹۳)	ارزیابی و تحلیل مراکز گذران اوقات فراغت زنان در مناطق او ۴ شهر کرمانشاه با استفاده از مدل SWOT	در نهایت، به تحلیل SWOT پرداخته شد که براساس نتایج مهم‌ترین فرصت‌ها، تهدیدها، قوت‌ها و ضعف‌های مراکز گذران اوقات فراغت زنان مناطق او ۴ کرمانشاه ارائه گردید.

زمینه‌های ذاتی انسان قرار داده است: از جمله مسئله تفریح و پر کردن اوقات فراغت، در معارف اسلام همچنان که برای خودسازی و سیر تکامل نفس، پایگاه‌های عظیم، همچون نماز و روزه وجود دارد، برای رفع خستگی و توان‌بخشی روح نیز فعالیت‌های تفریحی مانند سفر و گردش در طبیعت، بازی و ورزش پیش‌بینی شده است. پیامبر گرامی اسلام می‌فرماید: "الرَّمَى خَيْرٌ مَا لَهْوُكُمْ بِهِ" بهترین چیزی که با آن سرگرم می‌شوید تیراندازی است (نهج الفصاحه، ۱۳۸۵).

ورزش از جمله امور مهم دیگری است که مسلمانان در گذران اوقات فراغت خویش بدان سفارش شده‌اند. اسب‌سواری، تیراندازی، کشتی و شنا از میان ورزش‌ها مورد تأکید خاص اسلام قرار گرفته‌اند. حضرت رسول اکرم می‌فرمایند: خداوند به وسیله یک تیر سه نفر را به بهشت می‌برد، آنکه تیر را می‌سازد، آنکه تیر را می‌اندازد و آنکه تیر را به تیرانداز می‌دهد (نهج الفصاحه، ۱۳۸۵). در نهج البلاغه از قول حضرت علی علیه السلام آمده

مؤلف و تاریخ	موضوع یا هدف	نتایج
سرای و همکاران (۱۳۹۱)	عوامل مؤثر بر گذران اوقات فراغت در مناطق شهری ایران (مطالعه موردی: منطقه ۸ مشهد)	نتایج تحقیق نشان می‌دهد طبقات مختلف جامعه از سرمایه اجتماعی یکسان بهره‌مند نیستند، سطح برخورداری افراد در طبقات اجتماعی و اقتصادی جامعه، بر نوع رفتار افراد جامعه تأثیرگذار است و با توجه به اینکه اوقات فراغت نوعی رفتار تلقی می‌شود، میزان بهره‌مندی از سرمایه اجتماعی بر مشارکت افراد در فعالیت‌های فراغتی مؤثر است.
امیرتاش (۱۳۸۳)	فوق‌برنامه و اوقات فراغت، با تأکید بر فعالیت‌های ورزشی در دانشگاه تربیت‌معلم تهران	آزمودنی‌های تحقیق، رشته‌های شناسا، آمادگی جسمانی و فوتبال را در بخش ورزشی و رشته‌های خطاطی و نقاشی، کارهای دستی هنری، فعالیت‌های تفریحی و بازی‌ها را جزو اولویت‌های اول تا سوم خود معرفی کرده‌اند.
اله‌م‌پور و پاک‌سرشت (۱۳۸۲)	بررسی الگوی گذران اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه شهید چمران	دختران دانشجو چه از لحاظ وجود امکانات لازم و چه از لحاظ دسترسی به آنها نسبت به پسران محدودیت بیشتری دارند. با توجه به نتایج تحقیق پیشنهادهایی برای بهبود امکانات و وسایل اوقات فراغت ارائه شده است.
میرزاده و سعیدیان (۱۳۸۹)	عنوان موانع گسترش فرهنگ گرایش به ورزش در گذراندن اوقات فراغت معلمان زن شهر اصفهان	نتایج این تحقیق نشان داد ضعف اطلاع‌رسانی و تبلیغات، ضعف تجهیزات، تعصبات و آداب و سنن مذهبی به‌عنوان موانع فرهنگی گسترش استفاده از ورزش در گذران اوقات فراغت بیان شده‌اند.
پاجاری و همکاران (۲۰۱۷)	عوامل مؤثر در مشارکت جوانان در ورزش و اوقات فراغت	با توجه به مطالعات انجام‌گرفته در سال‌های اخیر به نظر می‌رسد نقش ورزش و فعالیت جسمانی در وقت فراغت نوجوانان و دانش‌آموزان کم‌رنگ‌تر شده است.
موزینداتسی (۲۰۱۶)	عوامل جمعیت‌شناختی و اجتماعی مؤثر بر اوقات فراغت	در این مقاله، مشارکت خانوادگی، برنامه‌های ورزشی و تناسب، برنامه‌های ورزشی سازماندهی‌شده، ایجاد مزایای چندگانه و آموزش از عوامل مؤثر در مشارکت در اوقات فراغت از سوی جوانان مطرح شده است.
بئر و همکاران (۲۰۰۹)	عوامل مؤثر بر فعالیت‌های اوقات فراغت	نتایج این تحقیق نشان داده است هزینه‌های مرتبط با اوقات فراغت، نژاد و سطح تحصیلات از ویژگی‌های مؤثر بر اوقات فراغت افراد است. همچنین، مکان ارائه امکانات اوقات فراغت در این تحقیق نیز به‌عنوان عاملی مؤثر در نظر گرفته شده است.
تامپسون (۲۰۰۵)	عوامل مؤثر بر اوقات فراغت جوانان	محقق در این زمینه بیان نموده است در این تحقیق تلاش نموده تا با تمرکز بر این گروه از بیماران عوامل انگیزشی و رفتاری مؤثر بر گرایش به فعالیت‌های حوزه اوقات فراغت را شناسایی نمایند.
کینگ و همکاران (۲۰۰۳)	عوامل مؤثر بر مشارکت در برنامه‌های اوقات فراغت	ایجاد انگیزه‌های آموزشی و روان‌شناختی، مدیریت برنامه‌های ورزشی به‌عنوان عوامل اصلی مدل ارائه اوقات فراغت مطرح شده است.

روش پژوهش

توصیفی به این دلیل که در این تحقیق به دنبال توصیف شاخص‌ها، ابعاد و مؤلفه‌های اوقات فراغت بوده و همچنین، با توجه به استفاده از نتایج این تحقیق در میدان عملیاتی این تحقیق از نوع تحقیقات کاربردی است. جامعه آماری این تحقیق را در بخش کیفی همه خبرگان فعال در بخش‌های مدیریتی شهرک‌های وزارت دفاع تشکیل می‌دهند. تعداد این

می‌توان این تحقیق را از بعد نحوه جمع‌آوری اطلاعات، در گروه تحقیقات توصیفی و پیمایشی دانست. همچنین، نوع تحقیق کاربردی است. پیمایشی از این جهت که به منظور سنجش شاخص‌ها و مؤلفه‌های مورد بررسی از ابزارهای میدانی همچون مصاحبه و پرسشنامه استفاده شده است.

افراد ۱۶ نفر است. این افراد دارای سابقه تحصیلاتی و تحقیقاتی مرتبط، آشنا به امور اوقات فراغت و دارای سابقه کاری حداقل ۵ سال در حوزه اوقات فراغت می‌باشند. در بخش خبرگان با توجه به محدودیت تعداد افراد از روش سرشماری استفاده شده است. همچنین، در این تحقیق به منظور سنجش متغیرهای تحقیق از ابزار پرسشنامه و در قالب کار میدانی به جمع‌آوری اطلاعات پرداخته شده است. ابزار گردآوری اطلاعات در این تحقیق پرسشنامه و از نوع دلفی فازی است. محقق با مراجعه به استادان و متخصصان و استفاده از نظر ایشان از روایی ابزار اندازه‌گیری خود، در سنجش متغیرهای تحقیق اطمینان حاصل نموده و به‌منظور تعیین روایی، از روش تحلیل روایی محتوی استفاده کرده است. نتایج بررسی پایایی ابزار تحقیق نشان داده است ضریب آلفای کرونباخ این پرسشنامه در سطح ۰,۷۵ محاسبه شده که نشان از پایایی مناسب ابزار تحقیق دارد. پرسشنامه این تحقیق محقق ساخته و براساس استانداردهای پرسشنامه‌های دلفی فازی است. در این بخش از تحقیق به بررسی نتایج محاسبه‌شده از تحلیل‌های موردنظر در بخش تحلیل دلفی و همچنین تعیین برازش استفاده و ارائه می‌گردد. البته در ابتدا تلاش می‌شود تا وضعیت جمعیت شناختی متغیرهای تحقیق مورد بررسی قرار گیرد.

هدف کلی:

ارائه الگوی اوقات فراغت جوانان در شهرک‌های سازمانی وزارت دفاع.

اهداف فرعی:

** شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های الگوی اوقات فراغت

جوانان در شهرک‌های سازمانی وزارت دفاع.

** شناسایی شاخص‌های فرعی اوقات جوانان در

شهرک‌های سازمانی وزارت دفاع.

** اولویت‌بندی شاخص‌های اوقات الگوی اوقات

فراغت جوانان در شهرک‌های سازمانی وزارت دفاع.

در این تحقیق، با توجه به پیشینه تحقیقاتی که ابعاد

اصلی مورد مطالعه را در شاخص‌های عوامل اقتصادی،

زیرساختی و فناوری، مدیریتی، فرهنگی، حقوقی و

قانونی، جمعیت شناختی، اجتماعی (پیچلی، ۲۰۰۲ و

موزینداتسی، ۲۰۱۶) ارائه نموده‌اند. دلیل انتخاب این

مدل در درجه اول مطالعه ادبیات و پیشینه‌های تحقیق

انجام گرفته در این زمینه در سایر جوامع و مراکز بوده و

نیز جامعیت آن است؛ به طوری که در بسیاری از تحقیقات

داخلی و خارجی یک یا ترکیبی از این شاخص‌ها مورد

استفاده قرار گرفته است. مدل اولیه این شاخص‌ها به

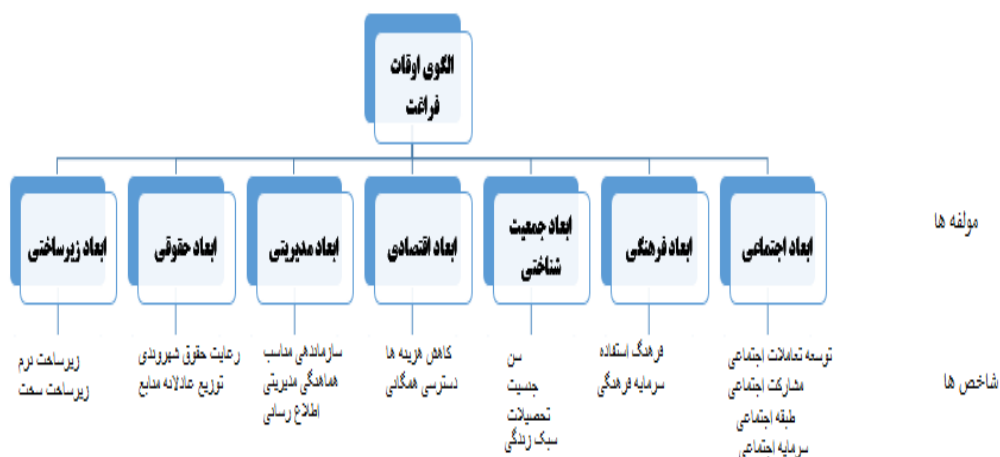
عنوان شاخص‌های اصلی مدل مفهومی در ابتدا ارائه

می‌گردد. در مرحله دوم، به منظور شناسایی زیر

مؤلفه‌های اوقات فراغت از روش تحلیل محتوی استفاده

می‌شود و مؤلفه‌ها براساس نظر خبرگان شناسایی

می‌گردد؛ بنابراین، مدل این تحقیق مدل اکتشافی است.

شکل ۱- مدل مفهومی اولیه تحقیق. موزینداتسی^۴ (۲۰۱۶)

یافته‌های توصیفی

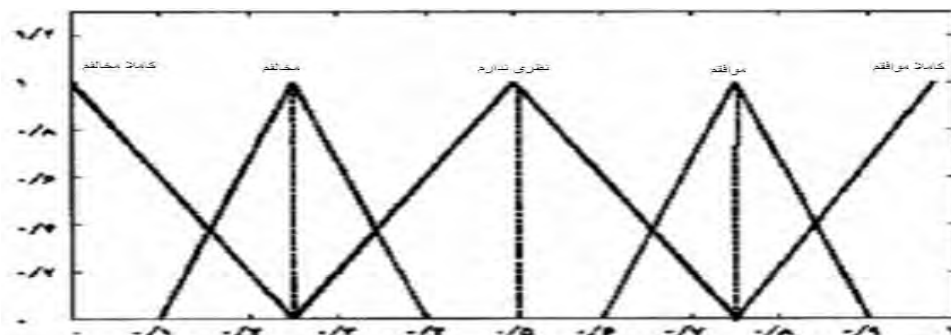
شناسایی شاخص‌های تحقیق

مرحله نخست: توزیع پرسشنامه اول

روش فازی‌زدایی سازپرسشنامه پژوهش حاضر با هدف کسب نظر خبرگان درباره میزان موافقت آنها با مؤلفه‌ها و معیارهای مدل طراحی شده است، لذا خبرگان از طریق متغیرهای کلامی نظیر کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم، میزان موافقت خود را ابراز نموده‌اند. خبرگان انتخابی از سه بخش مدیران، کارشناسان و معاونان تشکیل شده‌اند. از آنجایی که خصوصیات متفاوت افراد بر تعابیر ذهنی آنها نسبت به متغیرهای کیفی اثرگذار است، لذا با تعریف دامنه متغیرهای کیفی، خبرگان با ذهنیت یکسان به سؤال‌ها پاسخ داده‌اند. این متغیرها با توجه به شکل شماره ۲ و جدول شماره ۲ به شکل اعداد فازی مثلثی تعریف شده‌اند.

در این بخش از تحقیق به تحلیل اطلاعات مربوط به متغیرهای جمعیت شناختی پرداخته می‌شود. در بررسی وضعیت میزان تحصیلات می‌توان بیان نمود که ۵۶ درصد افراد دارای مدرک دانشگاهی لیسانس و بالاتر و ۴۴ درصد لیسانس بوده‌اند. بررسی وضعیت سمت افراد نیز نشان داده است ۴۴ درصد معاون، ۳۷ درصد مدیر و ۱۹ درصد کارشناس بوده‌اند. در نهایت، بررسی وضعیت سابقه کاری افراد مورد مطالعه نشان داده است ۱۳ درصد دارای سابقه کاری بین پنج الی ۱۰ سال، ۱۹ درصد دارای سابقه کاری بین ۱۰ الی ۱۵ سال و ۶۸ درصد نیز دارای سابقه کاری بالای ۱۵ سال بوده‌اند.

یافته‌های استنباطی مربوط به شناسایی مؤلفه‌ها و شاخص‌ها با استفاده از روش دلفی فازی

شکل ۲- تعریف متغیرهای زبانی

جدول ۲- اعداد فازی مثلثی متغیرهای کلامی

اعداد فازی قطعی شده	اعداد فازی مثلثی	متغیرهای کلامی
(۰,۹۳۷۵)	(۰,۰,۲۵,۱)	کاملاً موافقم
(۰,۷۵)	(۰,۱۵,۰,۱۵,۰,۷۵)	موافقم
(۰,۵)	(۰,۲۵,۰,۲۵,۰,۵)	نظری ندارم
(۰,۲۵)	(۰,۱۵,۰,۱۵,۰,۲۵)	مخالفم
(۰,۰۶۲۵)	(۰,۲۵,۰,۰)	کاملاً مخالفم

پاسخ‌های ارائه‌شده در جدول شماره ۳ ارائه گردیده است. با توجه به نتایج این جدول میانگین فازی هر کدام از مؤلفه‌ها با توجه به روابط زیر محاسبه شده است:

فرمول شماره ۴-۲

$$A_i = (a_1^{(i)}, a_2^{(i)}, a_3^{(i)}), i = 1, 2, 3, \dots, n$$

فرمول شماره ۴-۳

$$A_{ave} = (m_1, m_2, m_3) \\ = \left(\frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_1^{(i)}, \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_2^{(i)}, \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n a_3^{(i)} \right)$$

در این رابطه‌ها A_i بیانگر دیدگاه خبره i ام و A_{ave} بیانگر میانگین دیدگاه خبرگان است. نتایج این محاسبات در جدول شماره ۳ آمده است:

در حقیقت، در روش فازی زدایی شده تلاش می‌شود تا معیارهای طیف پنج گزینه‌ای لیکرت به اعداد فازی تبدیل شود و به صورت مثلثی ارائه گردد. سپس این اعداد توسط فرمول مینوسکی به یک عدد قطعی فازی زدایی شده تبدیل می‌شود و به منزله ملاکی برای ارزیابی نظر خبرگان مورد استفاده قرار می‌گیرد. در جدول فوق، اعداد فازی قطعی شده با استفاده از فرمول مینوسکی به شکل زیر محاسبه شده است:

فرمول شماره ۴-۱

$$\chi = m + \frac{\beta - \alpha}{4}$$

با توجه به گزینه‌های پیشنهادی و متغیرهای زبانی تعریف‌شده در پرسشنامه، نتایج حاصل از بررسی

جدول ۳- محاسبه میانگین فازی زدایی شده پاسخ خبرگان حاصل از پرسشنامه اول

عامل	m	α	β	میانگین فازی زدایی شده
زیرساخت نرم‌افزاری	۰,۸۹	۰,۲۱	۰,۰۷	۰,۸۵
زیرساخت سخت‌افزاری	۰,۸۳	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۸۰
رعایت حقوق شهروندی	۰,۸۰	۰,۲۳	۰,۱۱	۰,۷۷
توزیع عادلانه منابع	۰,۷۶	۰,۲۳	۰,۱۳	۰,۷۴
سازمان‌دهی مناسب	۰,۸۵	۰,۲۱	۰,۰۹	۰,۸۲
هماهنگی مدیریتی	۰,۸۸	۰,۲۲	۰,۰۷	۰,۸۴
اطلاع‌رسانی و تبلیغات	۰,۸۴	۰,۲۰	۰,۱۰	۰,۸۱
کاهش هزینه‌ها	۰,۹۵	۰,۲۳	۰,۰۳	۰,۹۰
دسترسی همگانی	۰,۹۵	۰,۲۳	۰,۰۳	۰,۹۰
سن	۰,۹۶	۰,۲۴	۰,۰۲	۰,۹۱
جمعیت	۰,۸۸	۰,۲۳	۰,۰۷	۰,۸۳
تحصیلات	۰,۶۱	۰,۲۳	۰,۲۰	۰,۶۱

سبک زندگی	۰,۹۵	۰,۲۴	۰,۰۳	۰,۹۰
فرهنگ استفاده	۰,۹۶	۰,۲۴	۰,۰۲	۰,۹۱
سرمایه فرهنگی	۰,۸۸	۰,۲۳	۰,۰۷	۰,۸۳
توسعه تعاملات اجتماعی	۰,۸۸	۰,۲۱	۰,۰۷	۰,۸۴
مشارکت اجتماعی	۰,۹۳	۰,۲۳	۰,۰۴	۰,۸۸
طبقه اجتماعی	۰,۹۶	۰,۲۴	۰,۰۲	۰,۹۱
سرمایه اجتماعی	۰,۹۶	۰,۲۴	۰,۰۲	۰,۹۱

با توجه به نظرهای ارائه شده در پرسشنامه اول و مقایسه آن با پرسشنامه دوم، در صورتی که اختلاف بین دو پرسشنامه کمتر از حد آستانه خیلی کم (۰,۱) باشد، در این صورت فرایند نظرسنجی متوقف می‌شود.

فرمول شماره ۴- ۴

$$s(A_{m2}, A_m) = \frac{1}{3} [(a_{m21} + a_{m22} + a_{m23}) - (a_{m11} + a_{m12} + a_{m13})]$$

با توجه به فرمول ۴-۴ می‌توان تفاوت میانگین پاسخ خبرگان را در دو پرسشنامه اول و دوم محاسبه نمود. میزان اختلاف پرسشنامه اول و دوم در جدول شماره ۴ ارائه شده است:

جدول ۴- محاسبه اختلاف میانگین فازی زدایی شده پاسخ خبرگان حاصل از پرسشنامه اول و دوم

عوامل	میانگین فازی زدایی شده پرسشنامه دوم	میانگین فازی زدایی شده پرسشنامه اول	اختلاف میانگین
زیرساخت نرم‌افزاری	۰,۹۱	۰,۸۵	۰,۰۶
زیرساخت سخت‌افزاری	۰,۸۹	۰,۸۰	۰,۰۹
رعایت حقوق شهروندی	۰,۹۳	۰,۷۷	۰,۱۶
توزیع عادلانه منابع	۰,۹	۰,۷۴	۰,۱۶
سازمان‌دهی مناسب	۰,۹۱	۰,۸۲	۰,۰۸
هماهنگی مدیریتی	۰,۹۲	۰,۸۴	۰,۰۸
اطلاع‌رسانی و تبلیغات	۰,۹۱	۰,۸۱	۰,۰۹
کاهش هزینه‌ها	۰,۹۲	۰,۹۰	۰,۰۲
دسترسی همگانی	۰,۸۹	۰,۹۰	۰,۰۱
سن	۰,۹۱	۰,۹۱	۰
جمعیت	۰,۹۲	۰,۸۳	۰,۰۷

در جدول شماره ۳، میانگین فازی مثلثی با استفاده از فرمول ۴-۲ محاسبه شده و سپس با استفاده از فرمول مینوسکی (فرمول ۴-۱) فازی زدایی شده است. میانگین قطعی به دست آمده نشان‌دهنده شدت موافقت خبرگان با هر کدام از مؤلفه‌های مدل مفهومی پژوهش است.

مرحله دوم: توزیع پرسشنامه دوم

در این مرحله، پس از نمایش نتایج پرسشنامه اول برای هر فرد، تلاش گردید تا نتایج اولیه هر سؤال و پاسخ‌های کلی افراد به اطلاع خبرگان برسد. سپس پرسشنامه دوم به افراد ارائه گردید. نتایج پاسخ‌ها و مقایسه‌های میان پرسشنامه اول و دوم در جدول شماره ۴ ارائه شده است. همچنین، نتایج فازی شده گزینه‌های مورد مطالعه نیز در جدول شماره ۴ بیان شده است:

تحصیلات	۰,۹۱	۰,۶۱	۰,۳
سبک زندگی	۰,۸۹	۰,۹۰	۰,۰۱
فرهنگ استفاده	۰,۹	۰,۹۱	۰,۰۱
سرمایه فرهنگی	۰,۸۸	۰,۸۳	۰,۰۵
توسعه تعاملات اجتماعی	۰,۹۱	۰,۸۴	۰,۰۷
مشارکت اجتماعی	۰,۹۲	۰,۸۸	۰,۰۴
طبقه اجتماعی	۰,۹۱	۰,۹۱	۰
سرمایه اجتماعی	۰,۸۹	۰,۹۱	۰,۰۲

مرحله سوم: توزیع پرسشنامه سوم

در این مرحله، پس از نمایش نتایج پرسشنامه دوم برای هر فرد، تلاش گردید تا نتایج اولیه هر سؤال و پاسخ‌های کلی افراد به اطلاع خبرگان برسد. سپس پرسشنامه سوم به افراد ارائه گردید. نتایج پاسخ‌ها و مقایسه دو پرسشنامه مرحله سوم و دوم در جدول شماره ۵ ارائه شده است.

همان‌گونه که جدول شماره ۴ نشان می‌دهد در اکثر مؤلفه‌ها، اعضای گروه خبره به وحدت نظر رسیده‌اند و میزان اختلاف نظر در پرسشنامه اول و دوم کمتر از حد آستانه خیلی کم (۰,۱) بوده است، لذا نظرسنجی در خصوص مؤلفه‌های فوق متوقف می‌گردد و در نظرسنجی سوم متغیرهای دیگر مورد ارزیابی قرار می‌گیرد.

جدول ۵- محاسبه اختلاف میانگین فازی زدایی شده پاسخ خبرگان حاصل از پرسشنامه دوم و سوم

اختلاف میانگین	میانگین فازی زدایی شده پرسشنامه دوم	میانگین فازی زدایی شده پرسشنامه سوم	عامل	اختلاف میانگین	میانگین فازی زدایی شده پرسشنامه دوم	میانگین فازی زدایی شده پرسشنامه سوم	عامل
۰,۰	۰,۹۳	۰,۹۳	مخاطب شناسی	۰,۰۱	۰,۸۸	۰,۸۹	آموزش استفاده از زیرساخت‌ها
۰,۰۱	۰,۹	۰,۹۱	جنسیت	۰,۰۱	۰,۸۹	۰,۸۸	تهیه زیرساخت‌های عملیاتی
۰,۰۱	۰,۹۱	۰,۹	قومیت	۰,۰۱	۰,۹	۰,۸۹	توسعه فضاهای آموزشی
۰,۰۲	۰,۸۹	۰,۹۱	موقعیت اقتصادی	۰,۰۲	۰,۸۸	۰,۹	ایجاد فضاهای فرهنگی و ورزشی
۰,۰۴	۰,۸۸	۰,۹۲	شرایط محیطی و اجتماعی	۰,۰۳	۰,۹۱	۰,۸۸	توسعه فضاهای اداری استاندارد
۰,۰۲	۰,۸۹	۰,۹۱	ویژگی های روان‌شناختی	۰,۰۱	۰,۹۲	۰,۹۱	مکان‌یابی مناسب
۰,۰۲	۰,۹۱	۰,۸۹	آسیب شناسی فرهنگی	۰	۰,۹۲	۰,۹۲	استفاده از نیروهای انسانی توانمند
۰,۰۱	۰,۹۲	۰,۹۱	ایجاد فرهنگ‌سازمانی برای حمایت	۰,۰۳	۰,۸۹	۰,۹۲	توسعه فضاهای گفت‌وگو

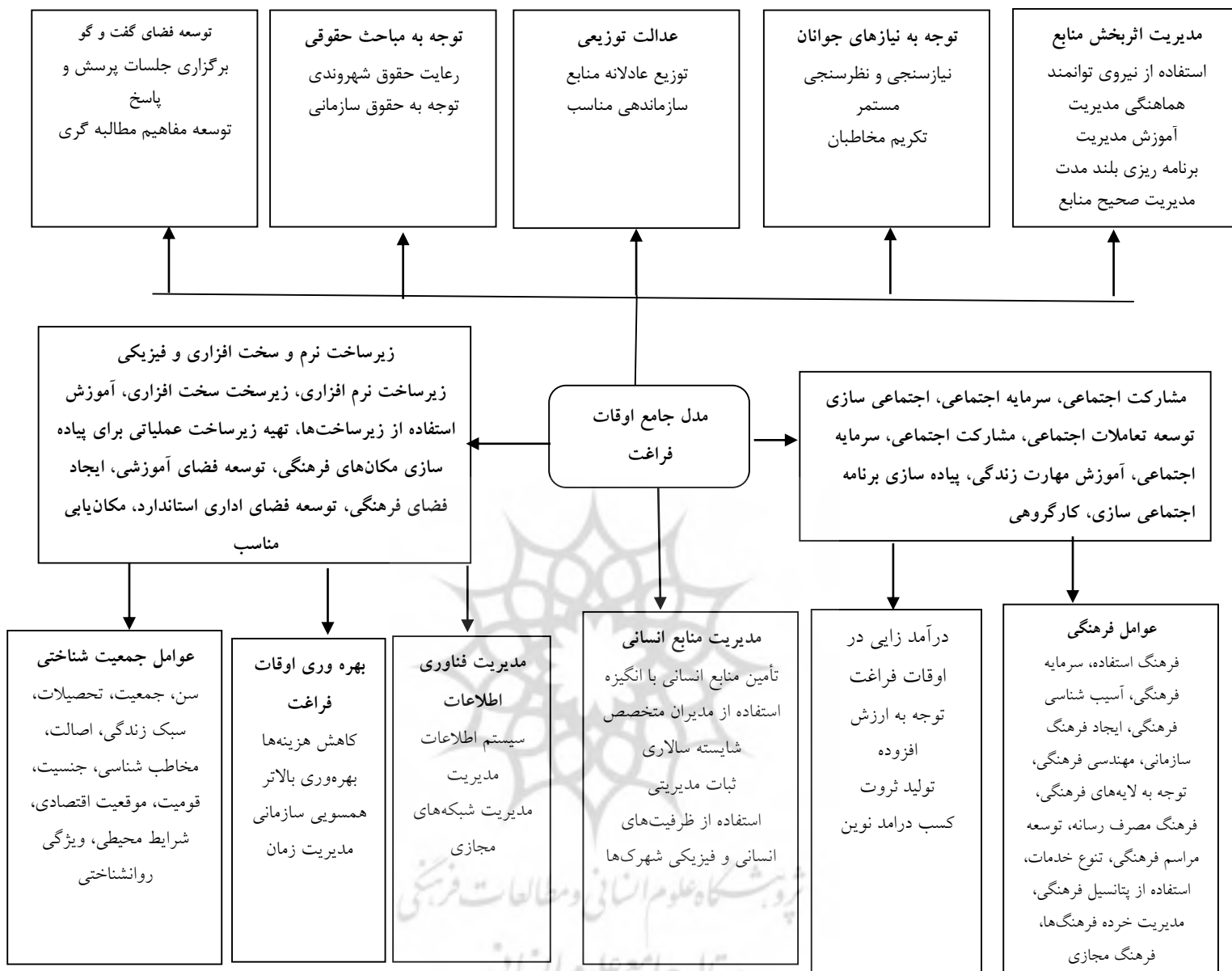
۰,۰۱	۰,۹۲	۰,۹۳	مهندسی فرهنگی در اوقات فراغت	۰,۰۴	۰,۹۳	۰,۸۹	برگزاری جلسات پرسش و پاسخ
۰,۰۱	۰,۸۹	۰,۹	توجه به لایه‌های فرهنگی	۰,۰	۰,۹۳	۰,۹۳	رعایت حقوق شهروندی
۰,۰۴	۰,۹۳	۰,۸۹	تشکیل هسته‌های فرهنگی	۰,۰۳	۰,۹	۰,۹۳	توزیع عادلانه منابع
۰,۰۵	۰,۹۳	۰,۸۸	فرهنگ مصرف رسانه	۰,۰۱	۰,۹۱	۰,۹	آگاهی‌رسانی در خصوص حقوق شهروندی
۰,۰۱	۰,۹	۰,۸۹	توسعه مراسم فرهنگی	۰,۰۱	۰,۹	۰,۹۱	توسعه مفاهیم مطالبه‌گری در نسل جوان
۰,۰۱	۰,۹۱	۰,۹	شناسایی و مدیریت سرمایه‌های فرهنگی	۰,۰۳	۰,۹۳	۰,۹	توزیع عادلانه خدمات فرهنگی
۰,۰۲	۰,۹	۰,۸۸	تنوع خدمات فرهنگی	۰,۰۲	۰,۹۱	۰,۹۳	توجه به حقوق سازمانی
۰,۰۲	۰,۹۳	۰,۹۱	استفاده از پتانسیل‌های قومیتی	۰,۰۱	۰,۹	۰,۹۱	تکریم مخاطبین
۰,۰۱	۰,۹۱	۰,۹۲	مدیریت خرده‌فرهنگ‌ها	۰,۰۱	۰,۸۹	۰,۹	مدیریت واحد و منسجم
۰,۰۱	۰,۹	۰,۹۲	توسعه فرهنگ مجازی	۰	۰,۹۱	۰,۹۱	آموزش‌های مدیریتی
۰,۰۲	۰,۹۱	۰,۸۹	آموزش مهارت‌های زندگی	۰,۰۱	۰,۹۳	۰,۹۲	برنامه‌ریزی بلند/ کوتاه و استراتژیک
۰,۰	۰,۹۳	۰,۹۳	پایه‌سازی برنامه اجتماعی سازی	۰,۰۱	۰,۹	۰,۹۱	سیستم اطلاعات مدیریت صحیح
۰,۰۳	۰,۹	۰,۹۳	کارگروهی	۰,۰۲	۰,۹۱	۰,۸۹	مدیریت شبکه‌های مجازی
۰,۰۱	۰,۹۱	۰,۹۲	استفاده از ظرفیت‌های انسانی و فیزیکی شهرک‌ها (پتانسیل داخلی)	۰,۰۲	۰,۸۹	۰,۹۱	نیازسنجی و نظرسنجی مستمر
۰,۰۱	۰,۹	۰,۸۹	توجه به ارزش‌افزوده	۰,۰۶	۰,۸۸	۰,۹۳	مدیریت صحیح منابع
۰,۰	۰,۹۳	۰,۹۳	تولید ثروت	۰,۰۱	۰,۸۹	۰,۹	تأمین منابع انسانی باانگیزه
۰,۰۲	۰,۹۱	۰,۹۳	کسب درآمدهای نوین	۰,۰۱	۰,۹	۰,۸۹	مدیریت زمان
۰,۰	۰,۹	۰,۹	همسویی سازمانی برای کاهش هزینه‌ها	۰,۰	۰,۸۸	۰,۸۸	استفاده از مدیران متخصص و متعهد
۰,۰	۰,۹۱	۰,۹۱	تحصیلات	۰,۰۲	۰,۹۱	۰,۸۹	شایسته‌سالاری

۰,۰۱	۰,۹۱	۰,۹	اصالت	۰,۰۲	۰,۹۲	۰,۹	ثبات مدیریتی
۰,۰۲	۰,۹	۰,۹۲	مدیریت بهینه فضا	۰,۰۵	۰,۹۳	۰,۸۸	مصرف بهینه و اثربخش منابع
				۰,۰۲	۰,۹۳	۰,۹۱	بهره‌وری بالاتر

آستانه خیلی کم (۰,۱) بوده است، لذا نظرسنجی در خصوص مؤلفه‌های فوق متوقف می‌گردد. مدل نهایی این پژوهش که در واقع مهم‌ترین خروجی آن محسوب می‌شود، در شکل ۳ نمایش داده شده است.

همان‌گونه که جدول شماره ۵ نشان می‌دهد در تمام مؤلفه‌ها اعضای گروه خبره به وحدت نظر رسیده‌اند و میزان اختلاف نظر در پرسشنامه دوم و سوم کمتر از حد

شکل ۳- مدل نهایی تحقیق

زیرمؤلفه‌هایی برای مدل اوقات فراغت جوانان در بخش جوانان و حوزه‌های فرهنگی معرفی شده است. در این مدل، ابعاد مختلف فرهنگی، زیرساختی، مشارکتی، مدیریت اثربخش، توجه به مباحث حقوقی، توسعه فضای گفت‌وگو، عوامل فرهنگی، عدالت توزیعی، مدیریت منابع انسانی، بهره‌وری اوقات فراغت، عوامل جمعیت شناختی، درآمدزایی، مدیریت فناوری اطلاعات

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

همان‌طور که بیان گردید هدف اصلی این تحقیق بررسی و ارائه مدلی برای اوقات فراغت جوانان در شهرک‌های سازمانی وزارت دفاع بوده است. به همین منظور در شناسایی این مدل از روش دلفی فازی و خبرگان حوزه اوقات فراغت در شهرک‌های سازمانی استفاده گردید. نتایج تحقیق نشان داد مؤلفه‌ها و

معرفی شده است. در این زمینه می‌توان بیان نمود که تحقیقات مختلفی همچون پاجاری و همکاران (۲۰۱۷)، تامپسون (۲۰۰۵)، کینگ و همکاران (۲۰۰۳)، اصغر نژاد و همکاران (۱۳۹۵) در ارائه مدل‌های اوقات فراغت خود

به شاخص‌های اصلی همچون نتایج این تحقیق اشاره نموده‌اند. در جدول زیر مشابهت‌های این تحقیق با تحقیق پیشین بیان شده است:

جدول ۶- مقایسه نتایج پژوهش با پیشینه تحقیق

نتایج پژوهش	تحقیقات مشابه	برتری پژوهش حاضر
عوامل مؤثر اوقات فراغت: فرهنگی، حقوقی	پاجاری و همکاران (۲۰۱۷)	تحقیق حاضر به صورت جامع به بررسی شاخص‌ها از دید خبرگان پرداخته است و بنابراین تعداد کمی و کیفی
عوامل مؤثر اوقات فراغت: مدیریت منابع انسانی، مدیریت فناوری اطلاعات، جمعیت شناختی	اصغر نژاد و همکاران (۱۳۹۵)	شاخص‌های شناسایی شده دارای برتری بالایی نسبت به سایر تحقیقات از نظر جامعیت است.
عوامل مؤثر اوقات فراغت: توسعه فضای گفت‌وگو، مدیریت اثربخش منابع	کینگ و همکاران (۲۰۰۳)	
عوامل مؤثر اوقات فراغت: فرهنگی، حقوقی، مدیریت منابع انسانی، مدیریت فناوری اطلاعات، جمعیت شناختی	تامپسون (۲۰۰۵)	

پیشنهادها

پیشنهادهای مبتنی بر نتایج تحقیق

- استفاده از برنامه‌ریزی کوتاه و میان‌مدت به منظور بسیج

منابع در راستای حمایت از برنامه‌های اوقات فراغت.

- ایجاد یک سیستم جامع اطلاعات مدیریت به منظور همسویی بین همه منابع در اجرای برنامه‌های اوقات فراغت.

- مدیریت صحیح شبکه‌های مجازی از طریق حضور فعال در این حوزه و آموزش سواد رسانه‌ای به جوانان.

- توجه به سیستم‌های ارزش افزوده در بهبود درآمدهای حوزه اوقات فراغت.

- تولید ثروت و درآمدزایی در بخش‌های مختلف برنامه‌های اوقات فراغت.

- ایجاد درآمد از روش‌های نوین در بخش اوقات فراغت هم برای جوانان هم برای سازمان.

پیشنهادهای مرتبط با ابعاد جمعیت شناختی

- توجه به سن، جمعیت، تحصیلات، جنسیت، قومیت و موقعیت اقتصادی در ارائه خدمات اوقات فراغت.

- آموزش منشور حقوق شهروندی به جوانان از طریق بروشورها و نشست‌های صمیمی و همچنین آموزش حقوق سازمانی و شهروندی در قالب سواد حقوقی به جوانان در حوزه‌های مختلف.

- استفاده از روش‌های نوین همچون تحقیق در عملیات به منظور توزیع هدفمند و عادلانه مناسب در حوزه‌های مختلف بین جوانان و همچنین سازمان‌دهی مناسب منابع به صورتی که سرانه‌های فرهنگی و تفریحی به صورت مناسبی بین جوانان توزیع شود.

- استفاده از روش‌های نوین نظرسنجی از جوانان به منظور شناسایی مستمر نیازها در حوزه‌های مختلف و همچنین، درک این نیازمندی‌ها با توجه به تغییرات مستمر فناوری و فرهنگ در جوامع کنونی. استفاده از شیوه‌های نوین مدیریت ارتباط با مشتریان و ارباب رجوع به منظور تکریم مناسب ارباب رجوع در تمامی سطوح.

- اولین همایش ملی تحولات علوم ورزشی در حوزه سلامت، پیشگیری و قهرمانی، قزوین، دانشگاه بین‌المللی امام خمینی (ره).
- سلطان حسینی، نادریانم (۱۳۸۲). اوقات فراغت در مباحث جامعه‌شناسی ورزشی. ماهنامه ورزش و ارزش، معاونت تربیت‌بدنی و تندرستی وزارت آموزش و پرورش، تهران. شماره ۱۶۹.
- فلاحی، مریم (۱۳۹۳). ارزیابی و تحلیل مراکز گذران اوقات فراغت زنان در مناطق ۴ شهر کرمانشاه با استفاده از مدل SWOT، ایان‌نامه. دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمانشاه - دانشکده علوم انسانی. کارشناسی ارشد.
- فلسفی م (۱۳۴۴). جوان از نظر عقل و احساسات. انتشارات هیئت نشر معارف اسلامی. قم. دوجلدی.
- میر واسع ط (۱۳۹۰). بررسی شیوه‌های غنی‌سازی اوقات فراغت دانش‌آموزان دوره متوسطه استان گیلان.
- میرزاده، صدیقه؛ سعیدیان، نرگس (۱۳۸۹). موانع گسترش فرهنگ گرایش به ورزش در گذران اوقات فراغت معلمان زن شهر اصفهان، رهبری و مدیریت دانش.
- نهج البلاغه (۱۳۸۵). مترجم دشتی، محمد، نشر الطیار، قم، چاپ اول.
- نهج الفصاحه (۱۳۸۵). مترجم علی اکبر میرزایی، انتشارات عصر جوان، نوبت دوم، قم.
- هاشمیان، فریده (۱۳۸۲). اوقات فراغت، رشد یا انحطاط، ماهنامه آموزشی تربیتی پیوند.
- الهام‌پور حسین، پاک‌سرشت محمدجعفر (۱۳۸۲)، بررسی الگوی گذران اوقات فراغت دانشجویان دانشگاه شهید چمران، مجله علوم تربیتی و روانشناسی: پاییز و زمستان ۱۳۸۲، دوره ۱۰.
- توجه به سبک زندگی در حوزه‌های مختلف به منظور ارائه خدمات مختلف به جوانان با توجه به سطوح مختلف زندگی.
- توجه به ویژگی‌های روان‌شناختی در ارائه خدمات اوقات فراغت.
- در نظر گرفتن انگیزش برای کارکنان.
- حمایت از اجرای برنامه‌های اوقات فراغت توسط سازمان و والدین.
- توجه به همه جنبه‌های فرهنگی و مدیریت صحیح تمامی عوامل مؤثر بر فرهنگ در میان جوانان از طریق برنامه‌های اجرایی.

منابع

- آبکار، علیرضا (۱۳۸۸). جایگاه فعالیت‌های جسمانی در اوقات فراغت دانشجویان. علوم رفتاری.
- اصغرنژاد، نجف؛ عالم موسویان‌زاده؛ سالار حقدوست و جهان چمن (۱۳۹۵). بررسی عوامل اجتماعی و فرهنگی مؤثر بر نحوه گذران اوقات فراغت نوجوانان شهر دهدشت در سال (۱۳۹۵). سومین کنفرانس جهانی مدیریت، اقتصاد حسابداری و علوم انسانی در آغاز هزاره سوم، شیراز، با همکاری مشترک دانشگاه علمی کاربردی آذین شوشتر- دانشگاه زرکان- واحد پژوهش دانش‌پژوهان همایش آفرین سرایی محمدحسین، روستا مجتبی، اشنویی امیر (۱۳۹۱). عوامل مؤثر بر گذران اوقات فراغت در مناطق شهری ایران (مطالعه موردی: منطقه ۸ مشهد)، برنامه‌ریزی منطقه‌ای..
- امیرتاش م (۱۳۸۳). فوق‌برنامه و اوقات فراغت با تأکید بر فعالیت‌های ورزشی در دانشگاه تربیت‌معلم تهران از دیدگاه مدیران اعضای هیئت‌علمی و کارکنان آن. فصلنامه المپیک.
- خلیل‌پور، اعظم (۱۳۹۵). تعیین عوامل بازدارنده مشارکت فعالیت بدنی در اوقات فراغت دانشجویان دانشکده فنی دختران ولیعصر تهران بر اساس مدل هرمی کرافورد،
- Bier, N, Dutil, E & Couture, M (۲۰۰۹). Factors affecting leisure participation after a traumatic brain injury: an exploratory study. The Journal of head trauma rehabilitation.
- King, G, Lawm, M, King, S, Rosenbaum, P, Kertoy, M. K & Young, N. L (۲۰۰۳). A

Pujari, M. C & Vijaykumar, S. D (۲۰۱۷). Factors affecting Youth's participation in sports, Leisure and recreation activities.

Thompson, A. M, Rehman, L. A & Humbert, M. L (۲۰۰۵). Factors influencing the physically active leisure of children and youth: A qualitative study. Leisure Sciences.

Torkildsen, G (۲۰۰۵). Leisure and recreation management. Psychology Press.

Wood, M. A (۲۰۱۸). Introduction. In Antisocial Media, Palgrave Macmillan, Cham.

conceptual model of the factors affecting the recreation and leisure participation of children with disabilities. Physical & occupational therapy in pediatrics.

Muzindutsi, P. F & Viljoen, D (۲۰۱۶). SOCIO-DEMOGRAPHIC FACTORS INFLUENCING LEISURE ATTITUDE AMONG UNDERGRADUATE STUDENTS AT A SOUTH AFRICAN UNIVERSITY.

Pichli, M (2002). Work-related stress and occupational burnout in aidsoregivers: test of a coping modle whth nurses providing aids car, magazine.

یادداشت

^۱Wood

^۲Boles

^۳Torkildsen

^۴Muzindutsi

